

omnium rerum potestatem habuit, nunc etiam secundum humanitatem omnium rerum potestatem accepit (699); ut homo ille qui nuper passus est et cœli et terræ dominetur, neque jam solummodo Judæorum, verum etiam omnium gentium et Deus et Dominus esse credatur. Habet enim potestatem in cœlo coronandi quos vult; habet et in terra potestatem eligendi quoscunque vult, quia et hic et ibi facit quidquid vult. *Exeuntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Jam, inquit, nulla distinctio est: « Qui crederit et baptizatus fuerit, salvus erit (Marc. xvi, 16): » omnes docete, omnes vocate et baptizate,

(699) Cyril., lib. in Joan., cap. 73: « Nec quia data potestas est, idcirco, dante Patre, minor videbitur; accepit enim ut homo... Annon vides in istis Patrem quidem ut Deum dare, Filium autem ut hominem accipere illa, quæ ut Deus habebat? » Hier., ad h. l.: « Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui mortuus jacuerat, qui postea resurrexit. In cœlo autem et in terra potestas data est, ut qui ante regnabat in cœlo, per fidem credentium regnet in terris. »

(700) Auct. De vocat. gent., lib. II, c. 2: « Nunquid hac præceptione, ullarum nationum ullorumque hominum facta discretio est? Neminem excepit, neminem separavit genere, neminem conditione distinguit. Ad omnes prorsus homines inissum est Evangelium crucis Christi. »

(701) Chrys., hom. 91, n. 3: « Quid enim difficile

sive Judæi fuerint, sive gentiles (700); *docete eas servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Cui hoc videtur impossibile, solam teneat et custodiat charitatem (701). *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Magna promissio; magnus et insuperabilis clypeus securitatis. Ego, inquit, vobiscum sum, in vobis pugno: vos defendo; nihil timeatis; ite securi (702). Si enim Deus pro vobis, quis contra vos? Dicite ergo: « In Deo faciemus virtutem; et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros (Psal. cvii, 14): » cui est honor et gloria in sæcula sæculorum.

Amen.

in præceptis Christi est? Nullum habeas inimicum, neminem odio habeas, nemini maledicas. » V. Aug., sermon. 358, n. 4 enarr. in ps. lxxxix, n. 17, etc.

(702) Chrys., ad b. l.: « Ne mihi, inquit, difficultatem rerum dixeritis; ego enim vobiscum sum, qui omnia facilia reddo, » etc. A. De vocat. gent., lib. II, c. 2: « Ecce vobiscum sum, » etc.: id est, cum sicut oves introieritis in medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite, qui vos usque ad consummationem sæculi in omni hoc opere non derelinquam: non hoc ut nihil patiamini; sed, quod multo majus est, præstaturus, ut nulla sævientium crudelitas supereminat. In mea enim potestate prædicabitis, et per me fiet ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filii de lapidibus suscitentur. Ego insinuabo quod docui, ego faciam quod promisi. »

EXPLICIT SECUNDUM MATTHÆUM.

SANCTI BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

COMMENTARIA IN MARCUM.

137 Exposito Evangelio Matthæi, nunc secundum ordinem ad Marcum transeamus, in quo non multum quidem nos laborare necesse erit, quoniam vaide pauca ibi dicuntur, quæ in Matthæo exposita non sint. Cum enim quatuor sint evangelistæ, et aliquando duo, aliquando tres, aliquando omnes idem dicant; non est necesse in singulis exponere quod in uno exposuimus. Facilius enim tibi est chartam revolvere, quam mihi in unoquoque eadem scribere. Quæcunque igitur in Marco non exponimus,

(703) Solemnis hæc formulæ, et ab ethnicis olim, et multo magis a Christianis postea adhibita, ex doctrina S. Jacobi IV, 15. *Ecce nunc qui dicitis, hodie aut crastino ibimus, etc., pro eo ut dicitis, si Dominus voluerit, et si miserimus.* A. noster verbis uti voluisse videtur, quibus, simili veluti exceptione interposita, usus est angelus Abrahæ nasciturum filium promittens. Gen. xviii, 10: *Revertens veniam ad te, tempore isto, vita comite, et habebit filium Sara*

ideo quidem non exponimus, aut quia per se facilia sint, aut quia jam superius in Matthæo exposita sunt. Similiter autem et in Luca, et in Joanne nos, vita comite (703), facere speramus. Ea videlicet exponemus in sequentibus, quæ exposita non fuerint in antecedentibus. Nunc ad Evangelii verba veniamus.

INCIPIT SECUNDUM MARCUM.

I. [CAP. I.] *Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia propheta: Ecce mitto (704) angelum meum ante faciem tuam. qui*

uxor tua: quibus conveniunt alia Elisæi ad mulierem Sunæ IV Reg. iv, 16. In tempore isto, et in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium.

(704) *Ecce ego mitto*, Vulg. Deest tamen, ego, in Itala apud Sabatier, deest apud Bedam, etc.; est in Armen in Græco: ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω, et Latinis nonnullis.

præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Hoc, inquit, initium ergo facio in Evangelio Jesu Christi Filii Dei, et a Joanne Baptista scribere incipio, qui ejus præcursor fuit, ejusque adventum, nuntiare missus est. *Sicut scriptum est in Isaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam; et vox clamantis in deserto: Parate viam Domini.* Hoc autem non totum in Isaia, sed ex parte in Isaia, et ex parte in Malachia scriptum est (705): nisi forte per æquipollentiam hoc aliquis intelligere velit. Angelus enim, qui ante faciem Christi in Malachia mittitur, in Isaia *vox clamantis in deserto* vocatur; et de quo ibi dicitur: *Qui præparabit viam tuam ante te, Parate viam Domini.* Quantum ergo ad litteram, alterum in Malachia, alterum in Isaia scriptum est; quantum autem ad significationem, utrumque et in Malachia, et in Isaia invenitur (706). Quæ vero sequuntur et non exponuntur, in Matthæo quærenda sunt.

II. [CAP. II.] *Ascendens Jesus in montem vocavit ad se quos voluit ipse: et venerunt ad eum; et fecit, ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret eos prædicare Evangelium. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, et ejiciendi dæmonia.* In montem ascendit Jesus, suæ militiæ principes **138** eligere vo-

(705) Priora verba Malachiæ sunt, apud quem legitur III, 1: *Ecce ego mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam:* posteriora Isaia XI, 3: *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini.*

(706) Quam vetus, tam est ardua et difficilis quæstio; cur hic solus nominetur Isaias. Hieron. ad Malach. III testimonium hoc est Isaia et Malachia contextum fassus est; sed nec quæstionem ibi solvit, et *De opt. gen. int.* tanquam insolubilem habuit. Facile solvi illa posset, imo nulla esset quæstio, si Græcos codd sequeremur. Nam Maldonatus testatur, in plerisque nullum singularis prophetae nomen haberi, sed generatim *ἡ τοῖς προφήταις* *In prophetis*: et hæc lectio etiam allegatur tanquam Irenæi. Verum et Irenæus idem lib. III, cap. 11, num. 8, legit in Isaia; atque ita etiam Origenes, et apud Origenem I. II contr. Gelsum Porphyrius, S. Athanasius, Hieronymus, etc., et codd. multi apud Millium. Adde veterem Italam, et Latinos codd. omnes. Adde versiones Syriacam, Gothicam, Cophtham, Armenam, Persicam, Arabicam. Quare Jansenius conc. c. 13 et Maldonatus lectionem illam, *In prophetis* suppositam pro genuina putant ab iis, quibus molesti erant, objecto hoc loco, Evangelii inimici. S. Augustinus (cujus verba recitat Jansenius), ideo duo prophetarum testimonia sub Isaia nomine conjungi censuit, quod Isaias prior idem illud, quod vaticinatus fuit Malachias, insinuaverit, et ab eodem Spiritu sancto utrumque pariter procederet. Recentiores in alias abiere sententias. Constare videtur primo, novum non esse, et alias sapius factum, ut ex pluribus diversorum canonicorum scriptorum locis, unum veluti testimonium contexeretur: quod allatis exemplis probat hic Cornelius. 1°. Sæpe unum illorum præcipuum haberi, alterum quasi interpretationem et explicationem aliquam afferri. 2°. Ad Joannis prædicationem et munus explicandum præcipue valere locum Isaia, cum illud idem de se Joannes usurpaverit. Hæc solvere quæstionem videntur.

(707) Montium nomine multa in Scripturis significata, PP. docent. Hinc Hieron., hom. 9 in Jer. (id est Origenes ab eo Latine versus): «Sunt alii

A lens; ut ipsius loci sublimitate intelligatur tam gloriam eligantur, et quod cæteræ præferantur (707). Sed quare duodecim nisi quia dies erat, et duodecim (708) habebat? Sic enim ipse ait: «Nonne horæ diei? (Joan. XI, 9.)» Qui ambulat offendit, quia lucem mundi hujus videt. lux mundi. Qui sequitur me non ambulat, sed habebit lumen vitæ (Joan. VIII, 12). sunt Ecclesiæ portæ, de quibus dicitur Dominus portas Sion (Psal. LXXXVI, 2). duodecim sunt Ecclesiæ portæ, duodecim esse oportuit, ut essent ab oriente poræ occidentis portæ tres, a meridie portæ tres, a meridie portæ tres, a meridie portæ tres. B lium prædicare, infirmos sanare, dæmonia ejicere, ut quia horæ sunt, ubique luceant; et sunt, undique populos per fidem in Ecclesiam deducant. Et imposuit Simoni nomen Petrum, et Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem Jacobum, et imposuit illis nomina Bonaerges, quod est filii Andræam, et Philippum, et Bartholomæum, et Thomam, et Jacobum Alphaethæum, et Simonem Cananæum, et Judam filium Scarioth (710), qui tradidit illum. Alia nomina discipulorum Dominus imposuit, pr-

montes tenebrosi, alii lucentes. Verum utique utriusque sunt magni, montes lucis, alii tenebræ... apostoli Jesu Christi. Montes tenebrosi sunt qui eriguntur adversus gloriam Dei. Zabulus mons tenebrosus est. C semper magnum aliquid significat. Quam interpretatur Aug. in Psal. XLV, n. 7, *potius sæculi*; atque ibidem alios facit montes, alios malos. Hilar., in Psal. CXX, num. 4 accipimus propheticos libros ex terra in montes, per quos fit in superiora conscensus, et eorum virtutes et potestates, » etc.

(708) Hoc A. ex Aug., qui enarrat in Joan. n. 5: «Forte enim illi propterea longe facti sunt a sanctis, quia non potuerunt penetrare a diei, cujus apostoli duodecim horæ fulgentis idem tract. 44 in Joan., n. 8: «Quo enim diei? Nonne duodecim sunt horæ diei? Si enim se esse ostenderet, duodecim discipuli. Si ego sum, inquit, dies, et vos horæ, numquam diei consilium dant? Horæ diem sequuntur.»

(709) Beda ad cap. 10. Matth. «Recte dicitur latum divina gratia duodecim convocatum enim sunt cælestis Jerusalem ab Oriente per aquilonem, austro et occasu.» Et S. Augustinus Nam hic enar. in Psal. LXXXVI, explicans illud *damenta ejus in montibus sanctis; diligite portas Sion*, scribit: «Ne putetis alia esmentia, alias portas. Quare sunt fundamenta et prophetæ? Quia eorum auctoritas portatatem nostram. Quare sunt portæ? Quia intramus ad regnum Dei: prædicant enim. Et cum per ipsos intramus, per Christum in ipse est enim janua. Et dicuntur duodecim Jerusalem, et una porta Christus, et duodecim Christus, quia in duodecim portis Christus duodenarius numerus apostolorum. Sacrum magnum hujus duodenarii numeri.»

(710) Scarioth legit etiam Beda; et suscipio dictum in quo ortus est, et interpretatur *Scarioth*. Ita etiam legitur in Cantabrigensi

non abstulit (714). Unde et Petrus, qui prius Simon dicebatur, postea Simon Petrus vocatus est. Simoni ergo imposuit nomen Petrus, ut a quo suscipiebat fortitudinem, ab eodem susciperet et fortitudinis nomen. « Petra enim, ait Apostolus, erat Christus (I Cor. x, 4). » Ab hac ergo petra dicitur Petrus (712). Vocavit autem et filios Zebedæi *Boanerges*, sive ut verius scribitur, *Banereem* (713), id est filios tonitru; eo quod magnifice et terribiliter loquentes, supernas et cœlicas voces in suis sermonibus imitarentur. Cujus enim nisi tonitru vox est illa, quæ dicit : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1). »

III. [CAP. IV.] *Et dicebat Jesus : Sic est regnum Dei : quemadmodum si homo jaciât sementem in terram, et dormiat, et exurgat nocte ac die, et semen germinet et crescat, dum nescit ille. Ultra enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, et cum se produxerit (714) fructus, statim mittet falcem, quoniam adest messis. Regnum Dei Ecclesia est. Ipsa et ager, et terra vocatur, in qua Verbi Dei semen seminatur. Seminatores autem apostoli sunt et doctores. Semen vero evangelica 139 prædicatio. Hæc autem prius in herbam, deinde in spicam, postmodum vero in plenum frumentum crescit et germinat. Initium enim boni operis quasi herba est (715) ; quia ad quem finem perveniat, nondum manifeste cognoscitur. Herba enim facile siccatur et perit. Fit autem spica dum quotiæ crescit, et per incrementa in melius proficit : strum tamen ad perfectionem perveniat, adhuc igno-*

germanensibus, et Colbertinis ms. duobus ap. Sabatier. Itala vetus, quam idem exhibet ex ms. Colbertino, *Scariotha*.

(711) Vide Justinum M. Dial. cum Tryph. n. 108, Tertullianum lib. iv contra Marcion., c. 13. Joan. Chrysost. hom. 19 in Joan., n. 2, et ex recentioribus eard. Baron. ad an. 33, n. 19, etc.

(712) S. August. serm. 76 : « Simon antea vocatur. Hoc autem ei nomen, ut Petrus appellaretur, Domino impositum est : et hoc in ea figura, ut significaret Ecclesiam. Quia enim Christus petra, Petrus populus Christianus. Petra enim principale nomen est. Ideo Petrus a petra, non petra a Petro : quomodo non a Christiano Christus, sed a Christo Christianus esse vocatur. » Idem serm. 204, n. 1 ; serm. 170, n. 2, et serm. 295, n. 1.

(713) Varie scriptum invenitur hoc nomen. *Boanerges* in ms. Cantabrig. ap. Sabatier : alibi aliter. S. Hieron. in cap. 1 Daniel, v. 7 : « In Evangelio.... illi Zebedæi appellati sunt, quod non, ut plerique volunt, *Boanerges*, sed emendatius legitur *Banereem* : atque adnotat Vallarsius in codice Vaticano legi *Baneraem*, in Palatino *Banarehem*. »

(714) *Cum produxerit vulg.* Sed ms. Corbeiensis. 1, et S. Germani 2 apud Sabatier *cum se produxerit*.

(715) S. Greg., lib. xix. Mor., n. 52, herbarum nomine in Scripturis quinque significari docet, quæ

se produxerit fructus, statim mittet falcem, quoniam adest messis. Falcem enim Dominus mittit, quando suorum fidelium animas ad se per mortem corporis vocat.

IV. [CAP. VII.] *Exiens Jesus de finibus Tyri (717), venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.* Describit evangelista per quam viam in Galilæam Dominus redierit. Sicut autem *Pentapolis* a quinque, ita *Decapolis* (718) a decem civitatibus nominatur. *Et adducunt ei surdum et mutum; et deprecabantur eum, ut imponat illi manum; et deprecabantur eum, ut imponat illi manum.* Qui sunt isti, qui surdum et mutum Domino adducunt? Isti enim sunt apostoli et doctores; isti sunt episcopi et sacerdotes; isti sunt quicumque alios sanare desiderant, et ad fidem venire persuadent. Surdus enim est omnis homo qui audiendi aures non habet, et qui verba Evangelii audire contemnit. Surdi erant illi, quibus Dominus dicebat : « Qui est ex Deo, verba Dei audit : propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis (Joan. viii, 47). » De talibus et Psalmista ait : « Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas, quæ non exaudit vocem incantationum, et veneficia quæ incantantur a sapiente (719) (Psal. lvi, 5). » Mutus vero est qui Dominum non laudat, qui Christum non constituit, qui justitiam non defendit, et qui injustitiam non damnat (720). Tales illi sunt, de quibus dicitur : « Canes muti non valentes latrare (Isa. lvi, 10). » Hos igitur debemus ducere ad Jesum, et pro eis rogare, ut eis manum imponat. Sanatur enim quem tangit Jesus; sanatur quem tangit Salvator (721); quia ipse est salus et vita : non aliunde querit herbas; ipse est medicus et medicina; tangit, et sanat; respicit, et medetur. Unde et subditur : *Et apprehendens eum de turba seorsum misit digitos suos in auriculam ejus, et exspuens tetigit linguam ejus, et suspiciens in cælum, ingemuit, et ait illi, Effeta (722), quod est adaperire.*

sunt « viror gloriæ temporalis, refectio diaboli, sustentatio prædicatorum, bona operatio, æternæ vitæ scientia atque doctrina. »

(716) Hinc illud S. Aug., serm. 40, n. 7 : « Quæ est autem securitas, fratres, vel mea, vel vestra, nisi ut Domini jussa intente et diligenter audiamus, et promissa fideliter expectemus? »

(717) *Et iterum exiens de finibus Tyri.* Est hom. S. Brunonis Dom. xii, p. Pent. Emiseno supposita.

(718) Hieron. : « Decapolis, sicut in Evangelio legimus. Est autem regio decem urbium trans Jordanem, circa Hippum, et Pellem, et Gatharam. » De ea vid. fuse disserentem Bonfrerium in Onomast. Hieron. verba exscriptis Beda.

(719) *Et venefici incantantis sapienter.*

(720) Beda : « Surdus et mutus est qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit proloquendis : quales nec esse est ut hi qui loqui jam, et audire divina eloquia longo usu didicerunt, Domino sanandos offerant; quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipse gratiæ suæ dextera salvet. »

(721) Id. in. c. viii Marc. : « Tangit nos Dominus, cum mentem nostram afflatu sancti Spiritus illustrat, atque ad agnitionem nos propriæ infirmitatis, studiumque bonæ actionis accendit. »

(722) Ita scribit Beda. In antiqua Itala ex ms. Colb. apud Sabatier *Effeta* : Vulgat., *Ephphetha*, ut

Cognoscimus hic Ecclesiæ sacramenta (723): Hæc noviter ad fidem venientibus sacerdotes facere videmus. Dicunt *Effeta*, quod est adaperire: non ut exterioris hominis sensus, qui clausi non sunt, sed potius ut interioris hominis aures aperiant, et linguam solvant: quatenus et verba vitæ diligenter intelligant; et intellecta, aliis fideliter nuntient. Nisi enim aliud significaret, hunc tantum laborem in hoc homine sanando Dominus non suscepisset. Poterat enim eum solo verbo sanare (724), sicut multos alios sanare consueverat: hoc tamen non fecit. Sed quid fecit? De turba eum traxit; digitos ei in auriculas misit; expuit, et linguam tetigit; in cælum suspiciens ingemuit, et ait illi: *Effeta*, quod est adaperire. Hæc enim turba, de qua hic homo a Domino trahitur, vitiorum est multitudo, et malignorum spirituum turbulentus exercitus (725). Qui enim de hac turba non trahitur, a Domino non sanatur. Merito igitur de turba eum traxit quem sanare volebat, et misit digitos suos in auriculas ejus; quia in illius auditum sancti Spiritus gratias infudit (726), ut haberet Spiritum sapientiæ et intellectus, sine quibus aures cordis non aperiuntur. De hoc enim digito ipse quoque alibi ait: « Si ego in digito Dei ejicio dæmonia (*Luc.* 1, 20). » Quod Matthæus exponens, ait: « Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, profecto (727) pervenit in vos regnum Dei (*Matth.* XII, 28). » Expuit autem et tetigit linguam ejus, ut per hoc cum doceat superflua cuncta abjicere, si linguam vult habere solutam, et ad loquendum idoneam. Sæpe enim sputum ad loquendum linguæ facit impedimentum. Est enim sputum superfluitas quedam, et stomachi capitisque purgatio. Qui igitur

A vult bene loqui, qui vult ut Deo et hominibus sua placeant, omni superfluo humore, omni pedimento et stomachum relevet et mentem per caput intelligimus. Possumus autem et tum Christi, quod ex capite quidem descendit divinitatis dulcedinem intelligere (728). « Namque caput, ait Apostolus, Deus est (*I Cor.* 3). » Hæc autem dulcedo, hæc saliva nostris auditoris linguas infantium fecit disertas, quæ veteri pomi amaritudo ligaverat. De hac amaritudine ait Psalmista: « Gustate et videte, quia suavis est Dominus: beatus vir qui spernit (*Psal.* XXXIII, 9). » Itemque: « Dulcis est regnum Dei (*Psal.* XXIV, 8). » et Petrus Apostolus ad gentes ponentes, inquit, omnem maieſtatem, et omnem simulationem et invidias, et omnes simulationes, sicut modo geniti infantes, rationabili corde lac concupiscite, ut in eo crescatis in scientia, si tamen gustaveritis quia dulcis est Dominus (*1 Pet.* II, 4). » Hæc igitur dulcedo, hæc saliva Christi antiquum venenum, omnemque amaritudinem a lingua fidelium: hæc autem saliva illorum non tetigit, qui Christum non confitentur; et si fide interrogati, se credere non respondent. *Spiciens in cælum ingemuit.* In cælum namque Dominus suscepit; quia secundum humanitatem nobis ad Patrem interpellat (729). Sed quid ingemuit, nisi quia hominem quem ad imaginem similitudinem suam creaverat, nunc surdum et mutum et per omnia infelicem esse videbat: quem per multas tribulationes et angustias, ad patriam dignitatem redire oportebat? Post hæc autem ait illi: *Effeta, quod est adaperire*; quia n

etiam Ambrosius. De sacram. I. 1, Græc. *ἰσχυρά*. Ambrosius: « Hebraicum verbum est, quod Latine dicitur *adaperire*. » Vide de hoc verbo Maldonatum, etc.

(723) S. Ambrosius, lib. 1 De sacram., cap. 1, n. 2: « Ergo quid egimus Sabbato? Nempe apertionem: quæ mysteria celebrata sunt apertionis? quando tibi aures tetigit sacerdos, et nares. Quod significat in Evangelio D. N. J. C., cum ei oblatum esset surdus et mutus. . . . Ideo ergo tibi sacerdos aures tetigit, ut aperirentur aures tuæ ad sermonem et ad alloquentium sacerdotis. » Idem De mysteriis cap. 1, n. 3: « Aperite igitur aures, et bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere sacramentorum carpate; quod vobis significavimus, cum apertionis celebrantes mysterium diceremus; *Epheta*, quod est *adaperire*, ut venturus unusquisque ad gratiam, quid interrogaretur, cognosceret, quid responderet, meminisse deberet. Hoc mysterium celebravit Christus in Evangelio, sicut legimus, cum mutum curaret et surdum, » etc.

(724) Victor Antioch. in caten. Corder. pag. 150: « Cum posset sermone efficere miraculum; ostendit corpus arcano sibi unitum nexu, animatum videlicet rationali et intelligenti anima, divitiis etiam ipsum abundare divinæ virtutis. » Vid. ibid. Tolosanum.

(725) Beda: « Prima salutis janua est, infirmum apprehendens Domino de turba seorsum educi. Apprehendens namque infirmum de turba seorsum educit, cum mentem peccatis languidam, visitatione suæ pietatis illustrans, a consuetis humanæ conversationis moribus avocet. »

(726) Id. Beda: « Mittit digitos suos in auriculas,

cum per dona S. Spiritus aures cordis ad intelligenda, ac suscipienda verba salutis aperit. Narrantur enim digitum Dei appellari Spiritum sanctum, testatur Dominus, cum dicit Judæis: *Si ego in digito Dei dæmonia*, etc. Hoc, credo, ex Gregorio, quod 10 in Ezech., ubi totum curationis ordinem exponit, n. 20: « Quid, inquit, per digitos auditoris, nisi dona S. Spiritus designantur, cum in alio loco ejecisset dæmonium, dixit *digito Dei*, etc.: qua de re per evangelistam dixisse describitur: *Si ego in Spiritu Dei*, etc. quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei dicitur vocatur. Digitos ergo in auriculas mittit per dona Spiritus mentem surdi ad audiendum aperire. »

(727) *Igitur*, Vulg.

(728) Beda: « Sputum namque Domini, sicut designat sapientiæ. . . Sputum etenim, quod ex capite Domini descendit, divinam ejus naturam ex Deo est; portio terræ, cui idem sputum dicitur, humanam quæ ex hominibus assumitur designat. » S. Gregorius I. all.: « Quid est verbum, quod exspuens linguam ejus tetigit? Saliva nobis ore Redemptoris accepta sapientia in eloquio format. Saliva quippe ex capite defluit in ore. Ea est sapientia quæ ipse est, dum lingua nostra tamquam in ore mox ad prædicationis verba formatur. »

(729) In edit. March. tom. II, pag. 97. ad orationem non desinit. Anon. In cat. Cord.: « Surrexit in cælum ad orationem, res est hominem dicitur oportebat autem ipsum cum homo esset, non ignari convenientem homini modum. » Victor Antioch. ibid.: « Simul Patri, eorum quæ a se

sensus nostri Domino aperiuntur; non prius ejus doctrinæ pluvius secundantur, quam a Christo de turba trahamur, ejusque manu tangamur, et ipsius salivæ dulcedine omni amaritudine mundemur atque sanemur. Unde et hic dicitur: *Et statim apertæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus; et loquebatur recte.* Non enim nisi recte loqui poterat, quem divina virtus et sapientia sic tangendo et mœdendo sanaverat (730). *Et præcepit illi, ne cui diceret: quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, et surdos fecit audire, et mutos loqui.* Quid est hoc? Quare eis Dominus hoc præcipiebat, unde eos inobedientes fore sciebat? Nobis, fratres, nobis sunt ista; ad nos respiciunt, et nostram jactantiam inclinant: qui si aliquid dignum laude aliquando fecerimus; hoc non ad vulgi favorem extollere et prædicare, imo humiliter abscondere et celare debemus (731). Et hoc in contrarium vertitur; quia plus laudantur illi qui facta sua abscondere volunt, quam illi qui ea per vanam gloriam manifestare contendunt. Unde beatus Job dixit: **141** « Quia laus hypocritæ (732) ad instar puncti (Job xx, 3). » De sanctis vero dicitur: « Rex vero lætabitur in eo; laudabuntur omnes qui jurant in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua (733) (Psal. Lxii, 12). »

V. [CAP. VIII.] *Et veniunt Betsaidam, et adducunt ei cæcum, et rogabant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, et expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogabat eum, si aliquid videret.* Id ipsum per hunc cæcum significatur, quod modo superius per sordum et mutum significari diximus (734). Cæcus est enim omnis homo, qui veram lucem, qui Christus est, non sequitur, et fidei veritatem non intelligit. Illi vero qui cæcum ad Dominum adducunt, et pro eo rogant, sicut et superius, episcopi et presbyteri, ceterique fideles intelliguntur. Quod autem hic dicitur, quia *apprehensa manu cæci, duxit eum extra vicum*; hoc est quod ibi dicitur, quia apprehendens

causas assignans, simul miserans hominis naturam, quam in tantam vilitatem depressit invidia diaboli, et protoplastorum impudentia. » Vid. S. Gregorium et Bedam. ll. all.

(730) Tolosan. In Caten. Cord.: « Quidni autem restituator in perfectum statum, copiam nactus proprii Creatoris, defectum naturæ supplementis? » Beda. « Ille etenim solus recte loquitur, . . . cujus auditum, ut cœlestibus possit auscultare et obsœcundare mandatis, divina gratia reserat, cujus linguam Dominus tactu sapientiæ quæ ipse est, ad loquendum instituit. »

(731) Tolosan. In cat. Cord.: « Rursus docens nos et hic modestiam, jussit beneficio affectos abscondere miraculum. »

(732) V. x, 5: *Laus impiorum brevis, et gaudium hypocritæ, etc.*

(733) Hactenus homilia.

(734) Magis etiam generatim hic Beda de omnibus a Christo sanatis: « Cuncti qui a Domino curantur languores, spiritualium sunt signa languorum, quibus anima per peccatum æternæ morti propinquat. Sicut

A eum, *duxit eum a turba seorsum.* Per sputum vero et hic, et ibi unum idemque significatur. Illa igitur legat qui hæc non intelligit. Interrogat Dominus cæcum, si aliquid videat; quia ad primum ejus tactum non statim omnes homines sufficienter illuminantur. Aliquid tamen vident, mox ut aliquid de Domino intelligere et credere incipiunt. Tanto igitur clarius videt unusquisque, quanto melius credit et veritatem intelligit (735). Sequitur: *Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, et cœpit videre. Et restitutus est, ita ut videret clare omnia.* Toties enim Dominus super cæci oculos manus imponit, quoties nostræ mentis oculos illuminat, ut ea intelligamus quæ prius non intelligebamus. Unde

B Psalmista: « Quoniam tu illuminans, inquit, lucernam meam, Domine; Deus meus, illumina tenebras meas (Psal. xvii, 31): » id est, quia illuminasti me in his quæ scio; illumina me et in his quæ nondum scio. Propter quod manifeste apparet, quia quamvis ei Dominus jam manus super oculos imposuisset, adhuc tamen, ut iterum poneret, indigebat, quia nondum omnia perfecte videbat. Rogemus ergo Dominum ut non semel, neque bis, sed multoties manum suam imponat super oculos mentis nostræ; quatenus omni detera caligine, omniumque errorum tenebris effugatis, unumquodque in propria figura, et clare omnia videre mereamur. *Et misit illum Dominus in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, et si in vicum introieris nemini dixeris.* Domus enim nostra illa est, de qua non bene illuminati, imo vero miserabiliter excæcati in primo homine ejecti sumus. Ad hanc autem redire non possumus, nisi iterum a Domino illuminati, ejus manum atque virtutem nostris oculis appositam sentiamus (736). Quare autem ei præcipiat ut nemini dicat; quare opera sua celare et abscondere jubeat, satis jam diximus. Hoc tamen nondum intelligunt qui omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus: de quibus Dominus ait, « quia receperunt mercedem suam (Matth. vi, 2). » Docet igitur nos Dominus

enim in surdo et muto a Domino sanato, sanatio mentis insinuat eorum, qui neque audire verbum Dei, neque loqui noverant. . . . ita in hoc cæco parlatim curato a Domino, illuminatio designatur cordium stultorum, ac longe a via veritatis aberrantium. »

D (735) Victor Antioch. ap. Corder.: « Significat imperfectam fuisse fidem tum eorum qui hunc cæcum adduxerunt, tum ipsius cæci. » Aliter Beda, præclare tamen. « Ideo secum hunc Dominus paulatim, et non statim repente curat, . . . ut magritudinem humanæ cæcitatæ ostenderet, quæ quasi pedetentim, et per quosdam profectuum gradus ad lucem divinæ visionis solet pervenire: seu, ut suæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam singula nostræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint, nec deficient, adjuvat. »

(736) Beda aliud mysticum hic intelligit: « Mysticæ admonet omnes qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor suum redeant, et quantum sibi donatum sit, sollicita mente perpendant. »

celare opera nostra, ne hic recipiamus, et recipiendo A
perdamus mercedem nostram (737).

VI. [CAP. IX.] *Omnis igne salietur, et omnis victima salietur. Bonum est sal. Quod si sal infatuatum fuerit, in quo illud condietis? Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos* (738). Hæc enim ad ea 142 verba respondere videntur, quæ modo superius Joannes apostolus verbis Dominicis interposuit, dicens: *Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. Jesus ait eis: Nolite prohibere eum. Nemo enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.* Vult igitur Dominus, ut sapienter et discretè cuncta agamus; et non bona, sed mala prohibeamus. Qui enim in Christi nomine virtutes operatur, jam Christo propinquior est, ut qui ejus nomen venerat, cujus tantam virtutem et efficaciam esse probavit; atque sic illis defensor jam esse incipit: de quo, quia ejus virtutem per miracula cognovit, male loqui pertimescit. Huic igitur non debemus auferre quod habet, sed debemus addere quod non habet. Dicamus ergo ei, ut in eum credat, eique sit fidelis. Unde et Dominus subinferens ait: *Omnis enim igne salietur, et omnia victima salietur.* Quod tale est ac si diceret: *Omnis Ecclesiæ rector et doctor talis esse debet, qui et sale sit conditus, et sapiens et discretus; qui utiliter cuncta provideat, cuncta secundum rationem et ordinem faciat. Quod quidem lex ipsa significat, quæ omnem victimam salire jubet. Alit enim: « Quidquid obtuleris sacrificium sale condies, nec auferes sal fœderis*

(737) Beda: « Exemplum suis tribuit, ne de his quæ faciunt mirandis favorem vulgi requirant, sed divinis tantum aspectibus, ubi et merces operum restat, sint placere contenti. »

(738) Est hic unus ex difficilioribus evangelicis locis, si intelligere volumus, qua ratione hæc cohærent cum superioribus; et quis sit horum verborum sensus: quæ duæ quæstiones ita sunt inter se conjunctæ, ut divelli una ab altera non possit. Sunt ergo tres præcipuæ sententiæ: 1° Ut quoniam superius v. 44, 45 de gehenna ignis inextinguibilis locutus fuerat: hic causam reddat, seu modum aperiat, cur sit inextinguibilis; ut quemadmodum sal a corruptione res servat, ita impius igne veluti salietur, et a divina omnipotentia incorruptus servetur; atque ignis cruciet quidem, sed eum non consumat. Itaque duæ veluti sententiæ contrariæ inter se continentur his verbis; omnis peccator igne salietur; et contra omnis victima Deo grata, sale sapientiæ condita, ab æterna corruptione præservabitur; 2° ut referatur ad aliud quod paulo remotius præcesserat de scandalo; quoniam sapientiæ, circumspeditione et discretionis magna opus est, ut quis scandala caveat; et nec scandalizet, nec scandalizetur: quemadmodum omnis victima olim cum sale offerebatur; ita nunc omne opus agendum sit magna cum discretionem et sapientiā; 3° ut de igne tribulationis sermo sit, comparate ad bonos, vel etiam ad bonos simul et malos; ita ut boni igne tribulationis a corruptionibus præserventur: quod sine dolore non fit, ut sine dolore manus et pedes (de quibus superius locutus fuerat) non absconduntur: cuncti etiam igne salienti; quamvis non eodem modo, nec eodem igne, sed vel igne tribulationis salubriter

Domini de sacrificio tuo. In omni oblatione sal (Levit. iii, 13). Sal enim pro sapientiā potest quæ omnium nostrorum sermonum et actionum condimentum. Bonum est igitur hoc sal, nisi a et stultis hominibus infatuatum fuerit. Hoc hæretici, hypocritæ et schismatici infatuatum niam non ea qua debent puritate eo utuntur. si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis sapientiā ipsa insipientes fuerit, sine qua sapientiā mo fit, quid aliud est quod ad suæ dignitatis eam iterum reducat? Habete in vobis sal; quæ agitis sale condite; omnia sapienter et discrete agite. Hoc autem ut possitis, pacem habete inter vos. Qui enim pacem non habent, hoc tale sal habere non possunt. Tale quidem non habent; etsi aliquid insulsum habeant et infatuatum. Sed quid est tale sal? ait: *Omnis igne salietur?* Nunquid enim ignis in quo eo aliquid salietur? Sicut enim sapientiā salietur, quia mentes nostræ ex ea conduntur, ignis vocatur, quia ab ea illuminantur. Si ignis est sapientiā, et sapientiā sal; ergo et sal est sal. Igne igitur salietur, quod sapientiā salietur.

VII. [CAP. XVI.] *Cum transisset Sabbatum, Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum* (739). Sed enim neque vendere, neque emere aliquid licet quoniam tale aliquid in sabbato fieri lex interdictum habet (Levit. xxiii, 31). Veniunt autem hæc sanctæ mulieres unguere Jesum. Sed quomodo veniunt aromata (740). Aliter enim ad Jesum veniunt licet. Sunt autem hæc aromata, fides, spes, caritas, pax, patientia, humilitas, et mansuetudo

in præsentī vita; vel æternæ tribulationis et crucis in altera. Vid. Jansenius Concord. cap. 1. de Alexandria in Marc. c. ix. Lamy l. iv. Maldonatus, a Lapide, etc. A. noster altera applicationem sequitur, quæ optima videtur; aliter nimirum ad id quod sequitur, et narratur de veniente: quam amplexus etiam videtur Jo. Anselmus, explicans de ratione servandæ pacis, et de dissensionibus.

(739) *Subsecutæ autem mulieres, quæ cum venerant de Galilæa, viderunt monumentum . . . vertentes paraverunt aromata, et unguenta; quibus quidem siluerunt secundum mandatum quod dicitur: autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata.* (740) evangelicis locis alii quidem interpretes aromata putant antequam Sabbatum adventum, sabbato vero quiescente et siluisse, id est Christus unxisse. Ita Jansenius Concord., cap. 16. Maldonatus, Lamy, Maldonatus, etc. ita siluisse interpretantur ut aromata non emerint, nisi post solis occidit Sabbato, quando Sabbati festum desinebat; Bedam secutus Menochius, his aromata emisit mulieres volunt, antequam Sabbatum inciperet, posteaquam desit.

(740) Mysticas aromatum significationes explicat S. Bernardus, de hoc evangelico loco dicens serm. 2, temp. resurrect., pag. 906: « Quod mens aromata sua; ante omnia compassionem, dehinc rectitudinis zelum, et inter hæc tribulationis spiritum non omittat . . . Lingua quoque aromata tria; modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo, » etc. Beda: « Et nos ergo in cum qui est mortuus credentibus

cordia, et misericordia, et similia: hæc enim Domino suaviter redolent; sicut et e contrario vitia foetent. Unde Psalmista: *Putruerunt, inquit, et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ* (Psal. xxxvii, 6). Beatæ igitur illæ mulieres, beatæ illæ animæ, quæ, sicut Maria Magdalene, semper cum unguentis, semper cum aromatibus ad Dominum veniunt. Hæc est enim, quæ alibi ait: *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum* (Can. 1). Hæc autem significabat Ecclesiam gentium (741), de qua septem dæmonia **143** Dominus ejecit; quæ quidem, quoniam dilexit multum, dimissa sunt ei peccata multa. Maria vero Jacobi, quæ Christi matertera (742) fuit, plebem Judaicam figurabat, de qua secundum humanitatem Salvator noster originem duxit. At vero Salome, quæ interpretatur *pacifica* (743), tota ex utroque populo sanctorum collecta multitudo intelligatur. In hac igitur, tota Ecclesia; in illis vero, Ecclesiæ partes figurantur. Possunt tamen hæc tres mulieres, tres mundi partes significare, Asiam videlicet, Africam et Europam, in quibus Ecclesia tota consistit. Et istæ quidem unguunt Jesum, istæ eum delectant, istæ ejus passionem prædicant, et odorem notitiæ illius cunctis gentibus manifestant. Ecce autem mulieres, quæ usque ad hunc diem erubescunt, et se mortis januam, et totius humani generis ruinam esse dolebant; hodie lætantur, hodie prædicant, hodie originale peccatum deletum affirmant; et ipsis quoque apostolis resurrectionis gloriam annuntiant. *Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad*

A monumentum, orto jam sole. Non est autem sibi contrarium hoc quod ait: *Et valde mane, et, orto jam sole.* Unde et alius evangelista dicit: « Cum adhuc tenebræ essent (744) (Joan. xx, 1). » Solis itaque ortum intelligere oportet, ex quo, ejus splendore cælum illustratur, quamvis nondum terris appareat, raris adhuc tenebris existentibus. Quid est igitur *valde mane*, nisi jam rubescente aurora? Neque enim sine causa evangelista non *mane* simpliciter, sed *valde mane* dixit. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt revolutum lapidem: erat quippe magnus valde.* Narrat enim Matthæus evangelista, quod Christo resurgente « angelus Domini descendit de cælo, et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum... Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. » Exeuntes in civitatem « nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant (745). » At, illi dederunt eis « copiosam pecuniam dicentes (746): Dicite, quod vobis dormientibus nocte venerunt discipuli ejus, et furati sunt eum (Matth. xxviii, 2). » Sequitur: *Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris coopertum stola candida, et obstruunt.* Sed angelus in dextris stola candida cooperitus; quoniam lætitiæ et prosperitatem prædicat, gloriam resurrectionis et carnis innovationem annuntiat (747). Considera in quo dilectionis igne interius ardebant, quæ seminel timoris et fragilitatis oblitæ, non solum in nocte veniunt, verum etiam confidenter in monumentum ingrediuntur: unde et

odore virtutum referti cum opinione bonorum operum Dominum quaerimus, ad monumentum profecto illius cum aromatibus venimus: » quibus verbis Gregorium exscripsit homil. 21 in Ev., n. 2: « Et nos ergo in eum qui est mortuus, credentes, si odore virtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quaerimus, ad monumentum profecto illius cum aromatibus venimus. »

(741) Mysticas easdem duarum mulierum significationes tradidit Beda ad Matth. c. xxviii: « Duximus nomen ejusdemque amoris ac devotionis feminæ, quæ dominicum venerunt visere sepulcrum, suas fidelium plebes, Judaicam scilicet et gentilem designant, quæ uno atque simili studio passionem, resurrectionemque sui Redemptoris celebrare desiderant. »

(742) *Materteram* vocat Hieron. in cap. xii Matth., v. 46, et Beda, qui etiam ad Luc. xxiv, « Maria Jacobi, mater est Jacobi minoris et Joseph, ut Marcus evangelista dicit, soror Matris Domini, unde et ipse Jacobus frater Domini meruit vocari. » Hæc opinio de Maria Jacobi, B. scilicet Virginis esse sororem, nititur loco illo Joan. xii, 25: *Stabant autem juxta crucem Jesu Mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophae.* Mariam Jacobi, ita dictam a filio, et Mariam Cleophae a marito sic appellatam, unam eandemque esse feminam passim recentiores interpretes consentiunt: etsi aliter voluit Baronius in App., n. 67. Cornelius tamen, alique quidam non sororem sed consobrinam dicunt. Nam, ut Hieronymus l. all. Fratres, consobrius dici (idem valere debet de sororibus) omnis Scriptura demonstrat. Vid. Baronium l. all. Jansenium Conc. cap. 19. Maldonatum, aliosque interpretes ad c. xii Matth., v. 46.

(743) Bene, ut etiam adnotavit Huro: nam ex

eadem radice Salomon *pacificus*, quod est Hieron. tradit epist. 53 ad Paulin. August. enarrat in Psal. lxxi, n. 1, etc. Cæterum Salome eadem est ac mater filiorum Zebedæi, ut ex collatis evangelicis locis statuunt interpretes.

(744) Hæc de tempore, quo ad J. C. sepulcrum mulieres venerunt, aut iter susceperunt, multum diuque ab interpretibus quæstio versata est, adeo ut, quemadmodum Jansenius Concord., cap. 165 tradit, quidam quatuor ad monumentum accessus diversis temporibus factos commenti sint; et alias ab aliis mulieres describi ab evangelistis voluerint. De hac quæstione et Jansenius ipse, et interpretes omnes, et fuse ac discrete card. Baron. ad a. 34, n. 169; Menochius, Vit. J. C. lib. viii, c. 1, n. 3. Breviter ab ea se expedit Beda, et cum Beda A. noster. Beda: « Quod autem *valde mane mulieres veniunt ad monumentum, orto jam sole*, id est cum jam cælum ab orientis parte albesceret; quod non sit utique sine solis orientis vicinitate, » etc.

(745) *Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem et nuntiaverunt*, etc. Forte verba hæc priora amanuensis imprudentia omisit.

(746) lb.: « Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes, » etc.

(747) Beda: « Notandum vero nobis est, quidnam sit quod in dextris sedere angelus cernitur. Quidnamque per sinistram, nisi vita præsens; quid vero per dexteram, nisi perpetua vita signatur?... Quia ergo Redemptor noster jam præsentis vitæ corruptionem transierat, recte angelus, qui nuntiare peccatorem ejus vitam venerat, in dextera sedebat. » Atque hoc ex Gregorio, hom. 21 in Ev., n. 2, qui idem dixerat.

consolationis verba auare meruerunt, dicente angelo : *Nolite expavescere, Jesum quæritis Nazarenum, crucifixum : surrexit, non est hic; ecce locus ubi posuerunt eum.* Locum, inquit, videre potestis, ipsum autem modo videre non potestis. Surrexit enim, et non est hic; sed expectate paulisper, et videbitis eum. Non enim ibi erat præsentia corporis, qui ubique est præsentia divinitatis. Sed ubi tunc eum fuisse putamus? Ego quidem dicere timeo quod evangelistæ non dicunt. Et fortasse ad matrem iverat, quæ ejus amoris desiderio plus (748) omnibus afficiebatur. Quod autem ipsa inter 144 omnes mulieres beatissima Virgo, simul cum aliis ad monumentum non venit, hæc, ut opinor, causa fuit, quia ex quo unigenitum filium suum teneri, flagellari et crucifigi vidit, delicatis manibus delicata pectora tundens, et se dolore nimio, vigiliis jejuniisque affligens, jam viribus pariter et spiritu attenuata, alicubi sola in secreto sedebat, et de his quæ sibi acciderant calamitatibus (749) lamentabatur et flebat. Sed nos hæc verba pietate plena, et cogitatione digna interim relinquamus, et quod angeli docent, audiamus : *Ite, inquit, dicite discipulis ejus, et Petro quia præcedet vos in Galileam : ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.* Nisi enim beatum Petrum apostolum ex nomine vocasset, fortasse cum cæteris venire timuisset, eo quod et Dominum et magistrum negasset. Quod enim in Galilæa, quæ apostolorum patria fuit, a discipulis suis Dominus videatur, quid aliud significat, nisi quia eum, quem nunc videmus per speculum et in ænigmate, cum nos ad antiquam patriam reduxerit, tunc facie ad faciem videbimus? Unde et Galilæa *transmigratio perpetrata* (750) interpretatur. Nulla enim post illam transmirationem

(748) Est hæc piorum et doctorum nonnullorum interpretum sententia; imo et theologorum. Estius huic sententiæ contradicere videtur. Jansenius tamen Conc. c. 146 : « Porro, inquit, quanquam Dominus primo dicatur apparuisse Magdalene, pietas tamen non parum suadet, ut credamus Dominum prius apparuisse dilectissimæ suæ Matri, licet eam prætermiserint evangelistæ; quia ad confirmandam filii resurrectionem inefficax esset Matris testimonium : » additque, quod a Marco dicitur apparuit primo *Mariæ Magdalene*, intelligendum, quod inter omnes discipulos illa fuerit prima; nam de apparitionibus discipulis factis hic apud Marcum et alios evangelistas sermo est. »

(749) Quæ hic A. exponit, convenire in egregiam animi fortitudinem et constantiam, quæ B. Virgo prædita fuit, non videntur. Dolorem animo summum percipisse tradunt etiam vet. probatique PP. ex quibus S. Joan. Damascenus lib. iv De fid. orth., cap. 14 (tom. I, p. 277 ex rec. le Quien) : « Beata hæc, inquit, atque beneficiis hujusmodi, quæ naturæ modum excedant, cumulata, quos in partu dolores effugerat, passionis tempore sustinuit, lacerari sibi viscera sentiens, intimisque cogitationibus, veluti gladio discerpta, cum illum, quem gignendo Deum esse cognoverat, tanquam sceleratum aliquem morte affici cerneret. » Atque affert in hanc rem; quod maxime valet, illud apud Lucam : *Et tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit.* Idem tamen PP. mirram ejus fortitudinem in his perferendis doloribus docent. In his S. Ambrosius De instit. Virg., cap. 7, n. 49 : « Stabat ante cruceum mater, et fugientibus

alia ulterius transmigratio sit. Sciendum quod illa hora, qua Salvator noster inclinat, spiritum emisit, corpore in cruce derelicto simul cum divinitate ad inferna spolianda. Et tunc quidem illud Psalmistæ adimplere : « Tollite (751) portas principes vestras, et portæ æternales, et introibit rex gloriæ. » Interrogantibus : « Quis est iste rex gloriæ? » sponsum est eis : « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio. » Ingressus igitur loca tenebrarum, omnia circumquaque lumine illuminavit. Fit clamor permistus, lætitia exultantibus, malis vero præ timore cupientibus. Tunc prius parentes occurrentes Creatorem suum, lætis vocibus clamantibus

B *Tandem, Christe, venis, magnis nos solvere peccatis.*

Tunc patriarchæ et prophetæ obviam runctis, omnis sanctorum exercitus ejus pedibus calcavit. O, inquit, diu desiderate! o tanto tempore spectate! quæ te tantæ tenuere moræ! Testatur David : Hoc est, inquit, quod dicebat : « Auditui meo dabis gaudium et lætitiarum, et non viderunt ossa humiliata (Psal. I, 10). » Ecce nunc audiunt, quos eos videre desiderasse, Dominus ipse dicebat. Adhuc : « Multi prophetæ et reges voluerunt videre te, et non viderunt; et audire te, et non audierunt (Luc. x, 24). » Tunc

C Baptista : Ecce, inquit, de quo dicebam vobis illum, cujus adventum nuntiabam. Quis per singula dicere valeat, quanta fuerit, cum Christus sol justitiæ eis appar-

viris stabat intrepida... Spectabat piis vulnera, per quem sciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater spectans non metuebat peremptorem. Pendebat in lacrimis; mater se persecutoribus offerebat, hilominus illa auctoris nostri plures habebat gestores mediæ ætatis scriptores : unde de B. Virginis spasmo sive deliquio quam quos recenset Consalvus Durantus ad lib. Revelat. S. Brig. (Etsi fatetur, fere omnino certiores negasse Mariam in passione sui filii defecisse), ubi de templo juxta Calvariæ uirginis spasmo ædificato.

D (750) S. August. l. iii De cons. Evang. : « Galilæa namque interpretatur vel *transmigratio* vel *revelatio*. » Bedæ ad c. xvi, Marc. : « Galilæa *transmigratio facta* interpretatur. » Ex hom. 21 in Ev., n. 5. « Galilæa namque *transmigratio facta* interpretatur. »

(751) Psal. xxiii, 7, *Attollite, etc.*

(752) Vix est, ut credam, auctori nostro, et nil tale cogitanti Leoninum humi excidisse, sed ex poeta aliquo mutuatum error, aut ipsum hominem sane deliciarum scientem condere eo loco voluisse. Ut hoc refellere fortasse potest opinio, e contra versus hos adinvenisse voluit Leonem seu Parisiensem poetam et monachum Benedicti. Nam hic in exitu sæculi xii, anno circ. 1199 cum Bruno longius a 1125 decessisse statu de eo versus genere legendus cl. Muratori med. av. dissert. 40.

legato diabolo, magno sanctorum exercitu comitante, cum gloria et triumpho lætus Dominus ad aëros rediit (753), dicens: « Quia non derelinques nimiam meam in inferno; nec dabis sanctum tuum idere corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ; dimplebis me lætitia cum vultu tuo; delectationes, » si Pater, « in dextera tua (Psal. xv, 10), » ubi sedeo » sæcula sæculorum.

145 VIII. *Et illæ (754) exeuntes fugerunt de monumento; invaserat enim eas pavor et tremor, et nemini quidquam dixerunt: timebant enim.* Timebant, quia, nuntiare Dominum resurrexisse; ideoque deus resurrectione nemini quidquam dixerunt. Neque enim adhuc perfecte ea credebant quæ angelus dixerat, si quidem non angelum, sed juvenem eum esse credebant. Venientes igitur ad apostolos, cætera pulchre in silentio retinentes, hoc solum nuntiabant Christum Dominum de monumento esse sublatum (755). Sed iterum ad sepulcrum revertentes, sicut Matthæus ait, viderunt Dominum, « et tenuerunt pedes ejus (Matth. xxviii, 9). » Surgens autem Jesus tunc prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem demonia. Illa vadens, nuntiavit his qui cum eo fuerant, lugentibus et flentibus. Et illi, audientes quia viveret et visus esset ab ea, non crediderunt. Sunt autem hæc in Joanne lenissime scripta, et a nobis in Matthæo sufficienter determinata. Post hæc autem duobus ex eis amulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in illam: et illi euntes nuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt. Hæc autem quia Lucas plenius narrat, hic exponenda servamus.

IX. (756) *Recumbentibus undecim discipulis, apparuit illis Jesus, et exprobravit incredulitatem illorum, duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderant.* Quamvis et Simon Petrus, Maria Magdalena, et duo illi discipuli quibus in ecclia peregrini Dominus apparuerat, certissime mississimeque nuntiarent, Dominum resurrexisse que illum vidisse; cæteri tamen illis non crediderunt, et, quod mirum, cum nec sibi ipsis nec suis

(753) Eloquentiam suam hic auctor exercere non videtur, ut argumenti lætitiæ serviat. Similia peries in aliis, maxime sequioris ætatis ecclesiasticis scriptoribus. Certe non assimilis locus sermo 157 De tempor. inter Augustin., nunc in Appendix. 160, ubi inter cætera: « Et ecce subito innumerabiles sanctorum populi, qui tenebantur in morte captivi, Salvatoris sui genibus advoluti, lacrymabili voce cum observatione deprecantur dicentes: Advenisti quem nobis futurum lex nuntiaverat et prophetæ. Advenisti, donans in carne vivis indulgentiam peccatoribus mundi... Venisti post longas crymas, etc. Ascende, Domine Jesu, spoliato inferno, » etc.

(754) Marc. xvi, 8, *At illæ.*
(755) Quæstionem hic movet Beda et interpretes, comparantes hæc Marci verba nemini quidquam dixerunt cum Lucæ verbis xxiv, 9, *et regressæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, et cæteris omnibus;* quibus similia alia Matth. xxviii, 8, *et cætera* ita solvit, ut dicat nemini dixisse, id est angelis nihil respondisse, vel nihil narraisse custodibus,

oculis crederent, et eum videntes, non viderent. Narrat enim Matthæus evangelista quod Christi discipuli « abierunt in Galilæam in montem, ubi constituerat illis Jesus, et videntes eum adoraverunt; quidam autem dubitaverunt (Matth. xxviii, 16). » Non enim verum corpus, sed spiritum se videre putabant. Unde ipse ait: « Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere (Luc. xxiv, 39). » Et fortasse hæc tanta illorum dubitatio ex intenso amore procedebat; non enim facile credimus quod multum desideramus; sic etiam quod timemus, leviter posse accidere credimus. *Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.* Prius enim dixerat: « In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis, non enim sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel (Matth. x, 5). » Nunc autem eos præcipit ire in universum mundum. In quo Judæorum abjectio et gentium electio apertissime monstrantur. Unde et illi a Patre dicitur: « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam termines terræ (Psal. ii, 8). » Quod autem ait: *Prædicate Evangelium omni creaturæ,* alius evangelista exponit dicens: « Ite, docete omnes gentes (Matth. xxviii, 19). » Idem enim per *omnem creaturam* et per *omnes gentes* significatur. Sic enim Apostolus ait de charitate, quia « omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet (I Cor. xiii, 7), » quod quidem verum non est nisi aliter determinetur. Si enim charitas omnia credit, credit utique Pharisæis et Sadducæis, aliis affirmantibus, aliis negantibus resurrectionem; quod fieri non potest. Non igitur charitas omnia credit. Sic igitur determinetur: omnia credit quæ credenda sunt. Similiter ergo et id quod dicitur: *Prædicate Evangelium omni creaturæ,* determinandum est, ut sic dicatur: omni creaturæ prædicate Evangelium, cui Evangelium prædicandum est (757). Non enim Evangelium prædicandum est lapidibus et aliis quibuscunque **146** rebus sensu et ratione carenti-

« quos jacentes viderunt. » Jansenius Concord., c. 145: dixisse nemini « occurrentium in via, quia timebant Judæos; » quæ est responsio Euthymii, quam Tiriuv quoque secutus est et Calmet. Lyranus Bedam sequitur. Probat etiam responsio A. nostri, quod quæ viderint dixerint, id est corpus in monumento non repertum, angeli verba tacuerint; ideo utrumque, quod repugnare videtur, esse verum.

(756) Marc. xvi, 14: *Novissime recumbentibus illis undecim, apparuit.*

(757) Beda ad h. l.: « Nunquid sanctum Evangelium vel insensatis rebus vel brutis animantibus fuerat prædicandum, ut de eo discipulis dicitur: « *Prædicate omni creaturæ?* Sed omnis creaturæ nomine potest omnis natio gentium designari. Ante etenim dictum fuerat: *In viam gentium ne abieritis;* nunc autem dicitur: *Prædicate omni creaturæ* ut scilicet prius a Judea apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adiutorium fieret, cum hæc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset. » S. Gregorius hom. 29 in Ev. n. 2: « Nunquid, fratres mei, sanctum Evangelium vel insensatis rebus, vel brutis

bus. Sunt autem qui hæc subtilius intelligentes, ea quæ plana sunt difficilia reddunt. Et multa quidem in prophetis, apostolis et in verbis Dominicis inveniuntur, quibus hæc una determinatio sufficere potest. Quale est illud : « Cum exaltatus fuero a terris, omnia traham ad me ipsum (Joan. xii, 32); » cui si addatur quæ trahenda sunt : nihil erit inconueniens. Aliter autem quanta inconuenientia sequatur, quis non intelligat? Valde enim pauca sunt ea quæ illuc trahuntur, ad comparisonem illorum quæ ad se Dominus non trahit. Si quidem solos homines, et ipsos non omnes, trahet ad se. His igitur et similibus facile intelligitur quid in eo significatur quod dicitur : *Prædicate Evangelium omni creaturæ*; cui videlicet Evangelio qui crediderit et baptizatus fuerit, *salvus erit*. Dicit Evangelium : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum sicut te ipsum; hoc enim si credideris et leceris salvus eris. Dicit autem et alia multa, quæ salutem pariant et vitam æternam. Qui vero non crediderit *condemnatur*. Quamvis enim homo baptizatus sit, et omnia peccata in baptismo sint ei remissa, *condemnatur* tamen quoque ille, si non Evangelio credidit ejusque consiliis assensum præbuerit. *Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur : In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit; super ægros manus imponent, et bene habebunt*. Omnia enim hæc in primitiva Ecclesia, non solum apostolos, sed et alios sanctos fecisse legimus. Neque enim aliter ab idolorum cultura homines infideles converterent, nisi his tantis signis et miraculis evangelica prædicatio firmaretur. Prædicabant enim Christi discipuli, ut Apostolus ait, Christum Jesum crucifixum, « Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (I Cor. i, 23). » Sed, cum subito dæmonia ejicerent, linguis loquerentur novis, serpentes solo verbo aut occiderent aut fugarent, venenum sine læsione biberent; et non

animalibus fuerat prædicandum, ut de eo discipulis dicatur : *Prædicate omni creaturæ*? Sed omnis creaturæ nomine signatur homo... Omnis autem creaturæ aliquid habet homo. Habet namque commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis. Si ergo commune habet aliquid cum omni creatura homo juxta aliquid omnis creatura est homo. Omni ergo creaturæ prædicatur Evangelium, cum soli homini prædicatur, quia ille videlicet docetur propter quem in terra cuncta creata sunt, et a quo omnia per quamdam similitudinem aliena non sunt. Potest etiam omnis creaturæ nomine omnis natio gentium designari. Ante etenim dictum fuerat : « In

solum tactu, verum etiam sui corporis usanarent; mox in admirationem gentium clamabant; unus est quem apostoli prædicant Dominus Jesus Christus qui talia operatur; signa et miracula jam nunc necessarium quibus ea quæ facta sunt solummodo dire sufficit (758). Credimus enim Evangelium et Scripturis ista narrantibus. Neque Ecclesia dicit : Non tibi credo, nisi mortuus nisi cæcos illumines, et nisi hæc similia magna tamen quotidie in Ecclesia fiunt; attendere velit, multo majora esse cogit illa quæ tunc ab illis corporaliter fiebant enim sacerdotes populum baptizando gentem vocando, dæmonia ejiciunt. **B** quibus loquuntur novis, dum Scripturæ veteres, litteræ vetustatem in spiritualis novitatem convertunt. Serpentes vero concupiscentias malas, quia vitia et peccata admonitione a peccatorum cordibus auferunt autem mortiferum, sed non eis nocenturum et hæreticorum libros legentes venenosa convicia sibi illata sæpius aure transeunt et pro nihilo ducunt. **B** vero manus imponunt, et bene habent, infirmas suis orationibus sanant et dæmonia ejiciunt. Eadem igitur signa etiam nunc mini faciunt, quæ tunc Dominus eos promisit. *Et Dominus quidem Jesus, assumptus est in cælum, et sedens ad dexteram Patris Dei*. Qualiter autem assumptus est, apostolorum ostendit, dicens : « Et celsus, videntibus illis, elevatus est, et nunc ab oculis eorum. Illi autem profecerunt ubique, Domino cooperante, confirmante sequentibus signis (Act. i, 9). » quidem adimpleta est propheta quæ ait : *Et in terram exivit sonus eorum, et in terra verba eorum (Psal. xviii, 5).* »

viam gentium ne abieritis. » Nunc autem « Prædicate omni creaturæ, » ut scilicet dæmonia apostolorum repulsa prædicatio adiutorium fieret, cum hanc illa ad dæmonia testimonium, superba repulisset. » **P** Gregorio Bedam sua mutuatum; quod **D** centioribus facit Lyranus. Estius sub manu, quæ vox exprimitur I, Petri ii, quod, distributio est accommodata, ut sermo dicandum, vel prædicatum esse Evangelium creaturæ, cui prædicari potest : » quæ catio Auctoris nostri.

(758) V. Greg. hom. all.

EXPLICIT SECUNDUM MARCUM.